

Een wiebelbrug, water met visjes en een boosplek

Paul is acht jaar en woont in een leefgroep. Een soms boos en opstandig, dan weer ernstig en stil kind. Vorig jaar vond je hem vaak op het speelplein. Naast fietsen, schommelen en rondrennen was daar voor hem niet veel te doen. Hij had er ook een hekel aan als de voetballen van zijn groepsgenoten om zijn hoofd vlogen. Voor Paul veranderde dit alles positief toen het saaie, stenen plein werd omgevormd tot een uitdagende, groene speelplaats.

Plan van aanpak

De directie van de jeugdzorginstelling waar Pauls leefgroep onder valt, besloot om een natuurlijke speelplaats te laten maken en vroeg advies aan een groene pedagoog. Onder haar leiding kwamen er een projectgroep en een plan van aanpak. De eerste stap was het inventariseren van de wensen van kinderen (zo'n tachtig) en medewerkers: Een wiebelbrug, water met visjes, allemaal zaadjes, stapstenen, struiken, heuvels waar je vanaf kan rollen, moestuintjes en een boosplek. Het werd een hele lijst.

Ondertussen werd er hard gewerkt om geld bij elkaar te krijgen. Sponsorlopen, ophalen van statiegeldflessen, lobbyen bij collega's, familie, leveranciers, maatschappelijke instellingen en subsidiegevers. Als tweede stap verwerkte een ontwerper alle wensen in een ontwerpschets. Zij hield hierbij ook rekening met kinderen met fysieke beperkingen. Stap drie deed een uitvoerder, die het terrein kwam omwerken met een graafmachine en paden en heuveltjes aanlegde. Een heel spektakel voor de kinderen.

De kinderen volgden het hele proces op de voet en hielpen samen met medewerkers zoveel mogelijk mee. Dit vergrootte hun betrokkenheid en bespaarde tegelijk aanlegkosten. Op een zonnige zaterdag versjouwden ze enthousiast honderden stoeptegels. Na afloop aten ze gezellig met z'n allen buiten. Toen als laatste stap de beplanting de grond inging, kwam al snel de eerste bezoeker: een egeltje.

Groene pedagogiek & groene pedagoog

Groene pedagogiek is een theorie over opvoeding en onderwijs

- waarin contact met natuur en ervaringen in een natuurlijke omgeving een belangrijke, onmisbare bijdrage leveren aan een evenwichtige ontwikkeling van kinderen en pedagogisch middel is bij het 'herstel van het gewone leven' waar dat verstoord is,
- waarbij betrokkenheid bij en verbondenheid met natuur en het handelen dat daarbij past, doelen zijn van opvoeding en onderwijs

Bron: Kees Both, *Naar een groene pedagogiek*, 2007.

Een groene pedagoog gebruikt de veelzijdige invloed van de natuur of een natuurlijke omgeving bij pedagogische interventies, in behandelingen en advies. Een groene pedagoog stimuleert het (zorg)kind en het gezin om regelmatig in contact te komen met de natuur en daarvan te leren.

Weetjes

Onderzoekers aan de Universiteit van Nebraska-Lincoln lieten kinderen van vier tot acht jaar twintig minuten door een park wandelen en vergeleken daarna hun leerprestaties met die van kinderen die even lang hadden gelopen, maar dan door straten. Ze hadden aanzienlijk **meer aandacht en ook hun werkgeheugen werkte stabiel**er waardoor ze beter konden leren.

Bron: Schutte, A.R., et al (2015). Impact of Urban Nature on executive functioning in early and middle childhood. *Environment and Behavior*, 49 (1), 3-30.

Een natuurlijke speelomgeving stimuleert tot meer gevarieerd en creatief speelgedrag. Met name **fantasierijk, exploratief en constructief speelgedrag** komen vaker voor in natuurlijke dan in niet-natuurlijke speelomgevingen.

Bron: Berg, A.E. van den (2007). *Kom je buiten spelen: Een advies over onderzoek naar de invloed van natuur op de gezondheid van kinderen*. Wageningen, Alterra.

Onderzoek in Noorwegen toont aan dat kinderen van vijf tot zeven jaar flink vooruit gaan in hun **motorische ontwikkeling** als ze een jaar lang elke schooldag in het bos mogen spelen.

Na een jaar maakten de kinderen bijvoorbeeld nauwelijks meer wankelingen tijdens een balanceertest waarbij ze 30 seconden op één been moeten staan, terwijl een controlegroep die op het schoolplein bleef spelen, vaker dan drie keer wankelde.

Bron: Fjørtoft, I. (2004). *Landscape as playscape: the effects of natural environments on children's play and motor development*.

Nederlandse kinderen die opgroeien in buurten met weinig groen hebben tot zes keer zo vaak last van **depressie en angststoornissen** dan kinderen die opgroeien in groenrijke buurten.

Bron: Berg, A.E. van den (2012). *Factsheet Jeugd, Natuur, Gezondheid*. IVN, www.groendoetgoed.com

In de leeftijdsgroep van nul tot dertien jaar komen, in een buurt met 10% groen, vijftig kinderen per duizend met depressieve en angstige klachten bij de huisarts. In buurten met 90% groen zijn dat er maar acht per duizend. Ook andere ziekten en aandoeningen zoals nek- en schouderklachten, duizeligheid, verkoudheid en longontsteking komen minder vaak voor bij kinderen uit buurten **met veel groen**.

Bron: Berg, A.E. van den (2012). *Factsheet Jeugd, Natuur, Gezondheid*. IVN, www.groendoetgoed.com

> Groen stimuleert

Lang voor de feestelijke opening speelden de kinderen al volop in hun nieuwe, groene speelterrein. Wat is het idee erachter? Een groene speelplaats is een plek waar kinderen gebruik kunnen maken van een natuurlijke omgeving. Waar ze worden uitgedaagd om te bewegen en te ontdekken. Een levende omgeving die kansen biedt voor veelzijdig spel, gezonde ontwikkeling en ontspanning.

Daarnaast biedt het een extra dimensie in de behandeling van zorgkinderen. Therapeuten kunnen hun behandelingen ook buiten uitvoeren. Gesprekken met ouders of tussen medewerkers onderling kunnen buiten plaatsvinden. Indien mogelijk kan het terrein opengesteld worden voor buurtkinderen, waardoor de integratie met de kinderen uit de instelling op een natuurlijke wijze kan ontstaan.

Wilgenhutje

Het is een jaar later. Meteen na schooltijd vind je Paul nu in een groene oase vol kleurige bloemen, struiken, met een crosshelling en een zand-waterplek met beekloop en pomp. Je ziet hem geboeid een kevertje bekijken of hij pompt water voor de kleine kinderen als die dammetjes bouwen bij de beek. Als hij boos is, trekt hij zich terug in het wilgenhutje waar hij – zelf onzichtbaar – tussen de bladeren door kan gluren naar de anderen.

De groene speelplaats is ook voor de andere kinderen een succes. Ze hebben zichtbaar meer plezier, ze spelen en bewegen veelzijdiger en ontdekken allerlei mogelijkheden van zichzelf en de groene ruimte. De begeleiders hoeven minder te controleren en in te grijpen. Daardoor is er meer tijd om kinderen te observeren en in te gaan op hun behoeften. De medewerkers kunnen zo meer ontspannen hun werk doen. De tuin wordt optimaal gebruikt, zelfs voor de personeelsborrel.

Tegenslag

Tegenslagen zijn er ook. Herhaaldelijk vandalisme heeft geleid tot het plaatsen van camera's en het afsluiten van het toegangshek. Zo kunnen de buurtkinderen er niet meer vanzelf komen. Ook het geplande onderhoud van de speelplaats, door de kinderen en het team, blijkt niet eenvoudig in te passen. Gelukkig heeft de instelling geld gestoken in een goed groenbedrijf, zodat de speelplaats eruit blijft zien zoals deze bedoeld is. De integratie van de groene speelplaats in de behandeling is ook niet

Op een zonnige zaterdag versjouwden ze enthousiast honderden stoeptegels.

vanzelfsprekend. Het tuinieren met de kinderen komt maar moeizaam van de grond. Sommige begeleiders voelen zich buiten minder op hun gemak. Ze missen overzicht en zijn bang voor de beestjes waar de kinderen mee komen aanzetten. Het aantrekken van laarsjes, het extra vegen van zand en het verwisselen van kleren nadat kinderen in de plassen hebben gebanjerd, kost hen soms te veel energie. Toch zien allen hoe goed dit buiten spelen de kinderen doet, als ze vrolijk en met rode wangen de groep weer binnen komen.

tekst: Laura Minderhoud en Ilse Vonder, beiden groene pedagoog en NVO-lid

www.kind-en-natuur.nl

www.natuurRijk-opgroeien.nl

www.stichtinggroenepedagogiek.nl

onderzoek

- Berg, A.E. van den (2011). *Natuur als therapie bij ADHD. Literatuurstudie, interviews met deskundigen en empirisch onderzoek*. Alterra-rapport 2112. Wageningen University & Research.
- Gelder, G. de (2007). *Evaluatierapport: Het Bewaarde Land in Noord-Brabant*. Freudenthal Instituut, groep Natuur- en Milieueducatie. Universiteit Utrecht.
- Schutte, A.R., et al (2015). Impact of Urban Nature on executive functioning in early and middle childhood. *Environment and Behavior*, 49 (1), 3-30.
- Taylor, A.F., et al (1998). Growing up in the inner city: Green spaces as places to grow. *Environment and Behavior*, 30 (1), 3-27.

Leestips

Van deadline naar lifeline. 'Natuur een groeiruumte voor kinderen'

Dieuwke Hovinga. Lectoraat: Natuur en ontwikkeling kind. Hogeschool Leiden, 2013.

Vrij spel voor natuur en kinderen

Willy Leufgen en Marianne van Lier. Uitgeverij Jan van Arkel, 2007.

Het laatste kind in het bos. Hoe we onze kinderen weer in contact brengen met de natuur

Richard Louv. Uitgeverij Jan van Arkel, 2005.

Buitentijd = Leertijd

Mark Mieras. Literatuurstudie in opdracht van Jantje Beton en IVN, 2016.

Laat ze buiten spelen, pleidooi voor gezonde risico's

Helen Tovey. Uitgeverij Garant, 2011.

Allemaal spelen! Aan de slag met natuurspeelplaatsen voor kinderen met en zonder beperking

Marjan Wagenaar en Marianne van Lier, Stichting Oase, 2012.

Lekker vies worden op het groene schoolplein

www.nos.nl/artikel/2165920-lekker-vies-worden-op-het-groene-schoolplein, 2017.